

ราชบัณฑิตยสถาน การเฝ้าระวังโรค ประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

- โรคตับอักเสบเอ. จังหวัดสุรินทร์ 37
- รายงานผู้ป่วยโรคเรื้อน 45
เมษายน - มิถุนายน 2529
- จำนวนผู้ป่วยวัณโรคระบบหายใจ 46
พฤศจิกายน 2529
- สถานการณ์โรค 47

การสอบสวนโรค

โรคตับอักเสบเอ. จังหวัดสุรินทร์

(Hepatitis A. in Surin)

ในเดือนมิถุนายน 2529 สาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์ ได้รับรายงานจาก
สาธารณสุขอำเภอชุมพลบุรี ว่ามีผู้ป่วยด้วยอาการตัวเหลือง ตาเหลือง เกิดขึ้นที่บ้านชาด และ
บ้านสระแก้ว ตำบลเมืองบัว อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 44 ราย ดังนั้น
เจ้าหน้าที่ระบาควิทยาและคณะจึงได้ออกไปดำเนินการสอบสวนโรค

บ้านชาดและบ้านสระแก้ว ตำบลเมืองบัว อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์
อยู่ห่างจากเขตเทศบาลประมาณ 130 กิโลเมตร บ้านชาดมี 131 หลังคาเรือน ประชากร
862 คน มีบ่อน้ำดื่ม 1 บ่อ บ้านสระแก้วมี 73 หลังคาเรือน ประชากร 456 คน มีบ่อน้ำดื่ม
1 บ่อ ประชาชนทั้ง 2 หมู่บ้าน จะดื่มน้ำฝนเฉพาะในฤดูฝน เนื่องจากมีโอ่งขนาด 200 ปี๊บ
อาชีพหลักของทั้งสองหมู่บ้านคือการทำนา

จากข้อมูลการเฝ้าระวังโรคในจังหวัดสุรินทร์ พบว่าตั้งแต่เดือนมกราคม
ถึงสิงหาคม มีผู้ป่วยโรคตับอักเสบ 540 ราย มากกว่าปี 2528 ตลอดปีเกือบเท่าตัว (324 ราย)
แสดงว่าน่าจะมีการระบาดจริง

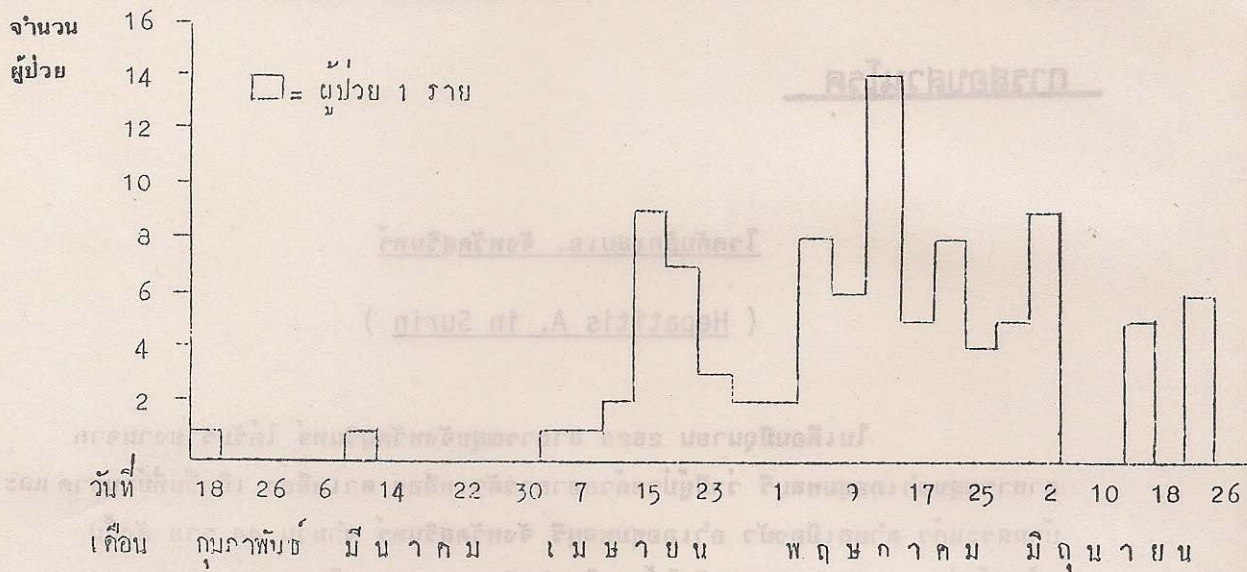
นิยามผู้ป่วย "ตับอักเสบ" ในการสอบสวนครั้งนี้คือ

- ก. เป็นผู้ป่วยในบ้านชาด หรือบ้านสระแก้ว
- ข. เริ่มป่วยตั้งแต่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2529
- ค. ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าป่วยด้วยโรคตับอักเสบ หรือมีอาการไข

ร่วมกับอาการอื่นอย่างน้อย 2 อย่างต่อไปนี้ คลื่นไส้ หรือ อาเจียน เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย
ตัวเหลือง หรือ ตาเหลือง บัสสาวะสีเหลืองเข้ม ปวดชายโครงขวา อุจจาระร่วง

รูปที่ 1

จำนวนผู้ป่วยโรคตับอักเสบ บ้านชาดและบ้านสระแก้ว ตำบลเมืองบัว
อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - 30 มิถุนายน 2529

การค้นหผู้ป่วยทำโดยสัมภาษณ์ชาวบ้านทุกหลังคาเรือน ในบ้านชาดและ
บ้านสระแก้ว พบผู้ป่วย 97 ราย (รูปที่ 1) รายแรกเป็นเด็กหญิงอายุ 9 ปี อยู่บ้านสระแก้ว
เริ่มป่วยวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2529 เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนบ้านเมืองบัว
ประวัติก่อนป่วยประมาณ 1 เดือน ไม่เคยเดินทางไปไหนและไม่มีใครมาพักที่บ้าน ผู้ป่วย
มีอาการไข้ 2 - 3 วัน เบื่ออาหาร อ่อนเพลีย คลื่นไส้ อาเจียน ปวดชายโครงขวา
และบัสสาวะสีเข้ม ในบ้านมีผู้ป่วยเพียงรายเดียว ผู้ป่วยเข้ารับการรักษาที่คลินิกในอำเภอ
พยัคฆภูมิพิสัย และที่โรงพยาบาลพยัคฆภูมิพิสัย

จากผู้ป่วยรายแรกมาถึงผู้ป่วยรายที่สองระยะเวลาประมาณ 1 เดือน
จากผู้ป่วยรายที่สองมาถึงช่วงระยะของการระบาดประมาณ 35 วัน ซึ่งพอดีกับระยะฟักตัว
โดยเฉลี่ยของไวรัสตับอักเสบ ชนิดเอ. นอกจากนั้นพบว่าลักษณะการระบาดแบ่งเป็น
2 ช่วง โดยครั้งแรกในช่วงวันที่ 1 - 27 เมษายน 2529 และในครั้งที่ 2 ในช่วงวันที่ 1
พฤษภาคม ถึง 2 มิถุนายน 2529 อาการสำคัญในผู้ป่วยทั้ง 97 ราย คือไข้ เบื่ออาหาร

อ่อนเพลีย และตัวเหลือง ตาเหลือง พบว่ามีผู้ป่วยมากในกลุ่มอายุ 6 - 14 ปี (89.6 %) ซึ่งเป็นผู้ป่วยที่อยู่ในวัยเรียน

โรงเรียนบ้านเมืองบัว ตำบลเมืองบัว อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ เป็นโรงเรียนชั้นประถมปี 1 - 6 มีนักเรียนรวมทั้งสิ้น 542 ราย มีผู้ป่วย 71 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 13.1 % ผู้ป่วยกระจายไปทุกชั้นเรียน ยกเว้นชั้นประถมปีที่ 2/1 และ 6/3 ซึ่งไม่มีผู้ป่วย ชั้นที่มีอัตราป่วยมากคือชั้นประถมปีที่ 2/2 ซึ่งมีอัตราป่วย 45.5 % และชั้นที่มีอัตราป่วยต่ำสุดคือชั้นประถมปีที่ 3/2 (4.3 %) ซึ่งเป็นชั้นเรียนของผู้ป่วยรายที่สอง

คณะผู้สอบสวนโรค ได้เจาะเลือดผู้ป่วยและผู้สัมผัสซึ่งมีลักษณะคล้ายผู้ป่วย (อายุ เพศ ชั้นเรียน) รวมทั้งสิ้น 96 ราย ส่งตรวจหาภูมิคุ้มกัน Ig M ต่อไวรัสตับอักเสบชนิด เอ. ที่สถาบันวิจัยการแพทย์ทหาร (AFRIMS) ได้ผลดังนี้

ก. ในกลุ่มผู้ป่วย 47 ราย การทดสอบให้ผลบวก 23 ราย หรือ 48.9 % ให้ผลลบ 21 ราย (44.7 %) และผู้ป่วยรายแรกได้ผลลบเช่นกัน ที่เหลืออีก 3 ราย (6.4 %) กำลังรอผล

ข. ในกลุ่มผู้สัมผัสรวม 49 ราย ให้ผลบวก 12 ราย (24.5 %) ให้ผลลบ 33 ราย (67.5 %) รอผลการตรวจ 4 ราย (8 %)

จากผลการทดสอบยืนยันว่าการระบาดของโรคตับอักเสบในครั้งนี้เกิดจากไวรัสตับอักเสบชนิดเอ. นอกจากนั้นคณะผู้สอบสวนได้เก็บน้ำส่งตรวจคุณภาพทางแบคทีเรีย 4 ตัวอย่าง จากถังน้ำฝนในโรงเรียน บ่อน้ำบ้านชาด 1 แห่ง และบ่อน้ำบ้านสระแก้ว 2 แห่ง พบเชื้ออีโคไล ปนเปื้อนในน้ำทั้ง 4 ตัวอย่าง แสดงว่าน้ำจากแหล่งดังกล่าวไม่สะอาดพอที่จะดื่ม

คณะผู้สอบสวนได้ให้สุศึกษาแนะนำให้ประชาชนดื่มน้ำที่สะอาดหรือต้มก่อนดื่มพร้อมกับทำการเฝ้าระวังโรคต่อไป

ผู้รายงาน

ฝ่ายแผนงานและประเมินผล ฝ่ายควบคุมโรคติดต่อ

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์

สถาบันวิจัยการแพทย์ทหาร (AFRIMS)

ฝ่ายสอบสวนโรคและฝ่ายประเมินผล กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข

บทบรรณาธิการ

ตับอักเสบชนิดเอ.เกิดจากการได้รับเชื้อ Hepatitis A virus (HAV) โดยการกิน มีระยะฟักตัวประมาณ 15 - 45 วัน เฉลี่ย 30 วัน การยืนยันผลวินิจฉัยโรค ทำโดยเจาะเลือดเพียงครั้งเดียวตรวจหาภูมิคุ้มกันชนิด Ig M ต่อ HAV ซึ่งเป็นวิธีที่มีความไวและความจำเพาะมาก อย่างไรก็ตามถ้าระยะเวลาที่ป่วยผ่านมานานเกินกว่า 3 เดือน ผลการตรวจจะมีความไวลดลง (พญ.ระพีพร สนิทพันธุ์ ติดต่อส่วนตัว)

จาก Epidemic curve ในรูปที่ 1 ผู้ป่วยรายแรกให้ผลลบต่อการทดสอบ อาจเป็นจากสาเหตุที่เวลาป่วยผ่านมานาน แต่ผู้ป่วยที่เหลือควรจะยังคงตรวจพบ Ig M ต่อ HAV การที่ผู้ป่วยถึง 44 % ให้ผลลบต่อการทดสอบ อาจเป็นเพราะนิยามผู้ป่วยในการสอบสวนโรคครั้งนี้มีความจำเพาะน้อยจึงรวมเอาผู้ไม่ป่วยด้วยโรคนี้เข้ามาในการศึกษาด้วย ในขณะที่เดียวกันการที่ผู้ไม่ป่วยจำนวนถึง 24 % ของที่เจาะเลือดตรวจพบ Ig M ต่อ HAV แสดงว่าบุคคลเหล่านี้มีการติดเชื้อแต่ไม่แสดงอาการ หรืออาจเป็นผลจากคำนิยามที่ใช้อีกเช่นกัน ที่กำหนดให้มีอาการใช้เป็นหลักร่วมกับอาการอื่นอีก 2 อาการ ทั้งนี้เพราะผู้ป่วยด้วยโรคนี้จำนวนไม่น้อยที่อาจไม่มีไข้มาก่อนเลย

วิธีการระบาดของ Hepatitis A ในครั้งนี้ถ้าพิจารณาจาก Epidemic curve อาจจะเกิดจากการมีแหล่งแพร่เชื้อร่วมแห่งเดียวหรือหลายแห่งที่มีเชื้อปนเปื้อนอยู่ตลอดระยะเวลา (Propagated source) ทำให้มีผู้ป่วยเกิดขึ้นติดต่อกันยาวนานกว่าระยะฟักตัวเฉลี่ยของโรค

การตรวจพบเชื้อแบคทีเรีย E coli เป็นเครื่องชี้บ่งว่าแหล่งน้ำดังกล่าว อาจมีการปนเปื้อนด้วยอุจจาระจากคนหรือสัตว์เลื้อยคลาน (1) ซึ่งถ้าเป็นอุจจาระของผู้ป่วย Hepatitis A ก็สามารทำให้ผู้บริโภคน้ำจากแหล่งเหล่านี้โดยไม่มีการฆ่าเชื้อที่ถูกต้อง ติดเชื้อได้ การพิสูจน์สมมุติฐานนี้สามารถทำได้โดยทำการศึกษาแบบ case-control study เพิ่มเติม อย่างไรก็ตามมีความจำเป็นที่ต้องสอบสวนให้ทราบแน่ชัดว่าทำไมถึงมีการปนเปื้อนของอุจจาระลงไปในแหล่งน้ำ เพื่อจะได้หาทางแก้ไขต่อไป อันเป็นการป้องกันมิให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวอีก

เอกสารอ้างอิง

1. Daniel A. Okun: Water Quality Management In : Maxcy - Rosenau, eds. Public Health and Preventive Medicine. New York : Appleton - century - crofts, 1980 : 975 - 1018
